

Diagnosi d'inclusió i exclusió social

**Pla Comarcal d'Acció Comunitària
Inclusiva del Berguedà**

Resum executiu

Consell Comarcal del Berguedà

**Diputació
Barcelona**

Elaborat per encàrrec i amb la col·laboració del Consell Comarcal del Berguedà

Direcció tècnica

Diputació de Barcelona
Àrea de Cohesió Social, Ciutadania i Benestar
Gerència de Serveis de Benestar Social
Servei d'Acció Social

Consultoria tècnica

En intercooperació amb:

Diputació de Barcelona
Juliol de 2020

Mapa de vulnerabilitat del Berguedà

Resum executiu

El Consell Comarcal del Berguedà ha fet la demanda de suport a la Diputació de Barcelona per realitzar la diagnosi de l'exclusió social a la comarca. Entre els mesos de juliol de 2019 i juliol de 2020 s'ha elaborat el mapa de vulnerabilitat de la diagnosi i s'han recollit alguns dels recursos existents.

El mapa de vulnerabilitat social és el que identifica els factors generadors de vulnerabilitat o d'exclusió social que més incideixen en la comarca, i alhora, identifica les persones i col·lectius que es troben en situacions de major grau de vulnerabilitat.

Aquest document és un resum executiu del mapa de vulnerabilitat, per tant, es destaquen aquelles informacions més significatives a mode informatiu, més que no pas analític. Recomanem acudir al document mare per tenir tota la informació disponible.

Metodologia

El document consta de dos parts diferenciades. La primera part és de caire conceptual i teòrica i respon a la necessitat d'explicar els conceptes d'exclusió i inclusió social, les seves causes i conseqüències, així com desgranar les dimensions que integren el concepte d'exclusió social, que guiaran l'estructura del document.

La segona part, la que conforma el gruix del document, està formada per l'anàlisi de les dades que han estat extretes de fonts secundàries i del propi Consell Comarcal, com també de la informació recollida a partir del treball de camp amb professionals i agents socials que s'han cregut rellevants i que tenen relació amb el fenomen de la inclusió social. Les dades qualitatives s'han recollit a través de dues sessions de treball participades i un formulari telemàtic. De les sessions participades, una es va adreçar a professionals -hi van assistir 31 professionals de 24 serveis, equipaments i organitzacions de la comarca - i una altra, al teixit associatiu de la comarca, a la qual van assistir 11 persones. La síntesi del mapa de vulnerabilitat, així com les línies estratègiques que se'n desprenen, han estat revisades i validades, d'una banda, amb el Grup motor ampliat format per professionals dels diferents àmbits temàtics del Consell Comarcal (9 professionals) i, de l'altra, amb l'equip de govern del Consell Comarcal en una presentació institucional.

Les dades qualitatives recollides ens permet anar més enllà de les xifres i descobrir les percepcions dels agents socials en relació a l'exclusió social i de les possibles línies d'acció.

L'anàlisi quantitatiu ha estat elaborat a partir de la cerca i tractament de dades estadístiques disponibles. Han estat nombrosos els registres consultats per tal d'obtenir la informació necessària per realitzar aquesta aproximació a la realitat de l'exclusió social al Berguedà.

Cal remarcar la conjuntura en la qual s'ha desenvolupat part del treball de camp. La crisi provocada per la Covid-19, ha agreujat moltes de les problemàtiques detectades, especialment, aquelles que tenen a

veure amb la situació econòmica de les famílies, el cobriment de necessitats materials bàsiques (alimentació, subministres, habitatge...), la pèrdua de llocs de treball, l'atenció a la gent gran o l'afectació a la salut emocional.

El concepte d'exclusió social

Pren rellevància fer una petita aproximació al concepte de l'exclusió social, ja que la seva conceptualització explica, també, com s'ha estructurat el document de la diagnosi.

En la nostra anàlisi, la definició d'exclusió social la situem en el marc de l'estudi de les desigualtats socials i incorpora les transformacions econòmiques, socials, polítiques i culturals que afecten la nostra societat, generant nous riscos i trajectòries de vulnerabilitat en les persones.

El concepte d'exclusió social fa referència a la naturalesa canviant i multidimensional dels problemes socials que sovint han estat descrits i delimitats a partir del terme pobresa. Com la pobresa, l'exclusió social descriu situacions de carència material, però va més enllà i incorpora moltes altres formes de desavantatge social que s'expliquen per transformacions estructurals i situacions de desigualtat; com ara la discriminació, el trencament familiar, els problemes de salut, les carències educatives o la pèrdua del lloc de treball, que dificulten o impedeixen a les persones participar en activitats clau de la societat.

L'exclusió social és, per tant, un concepte integral que mostra la complexitat d'un fenomen social que s'expressa en un o més àmbits vitals de les persones, desencadenant situacions d'una gran varietat i intensitat.

Àmbits i factors de l'exclusió social

Per tal de poder conceptualitzar un fenomen complex com el de l'exclusió social, cal desfer-lo en dimensions més petites que siguin aprehensibles, és a dir, que permetin dur a terme un mesurament i copsar aquest fenomen en totes les seves cares.

Per tant, l'exclusió social ha estat conceptualitzada a partir dels diversos àmbits de la vida de les persones on es poden generar situacions de desavantatge i trencaments en les seves trajectòries de vida. En cada un d'aquests àmbits, es produeixen factors d'exclusió, que són aquells fets que poden generar l'inici de trajectòries de vida marcades per l'exclusió o, també, que es poden acumular en unes trajectòries ja vulnerables, fent encara més precària la situació vital d'algunes persones.

Tot seguit es mostra una taula que recull els 7 àmbits d'exclusió tipificats i exemples de factors d'exclusió en cada un dels àmbits definits.

Al mateix temps, s'hi poden observar els eixos transversals de desigualtat que actuen de forma transversal en totes les dinàmiques d'exclusió social: el gènere, l'edat i la procedència o ètnia de les persones. Aquests eixos de desigualtat no constitueixen per si sols factors d'exclusió, sinó que situen les persones en posicions de major o menor fragilitat.

Això vol dir que davant d'una mateixa situació de vulnerabilitat (per exemple, perdre la feina) en funció de la posició de l'individu en aquests eixos transversals, la seva situació de fragilitat es veurà més o menys agreujada.

La contemplació d'aquests eixos posa en valor i de relleu les aportacions de la literatura feminista sobre les interseccions, que evidencia que les persones estem creuades per diferents eixos de desigualtat que es reforcen si es donen de forma combinada sobre un mateix individu.

Indicadors de context

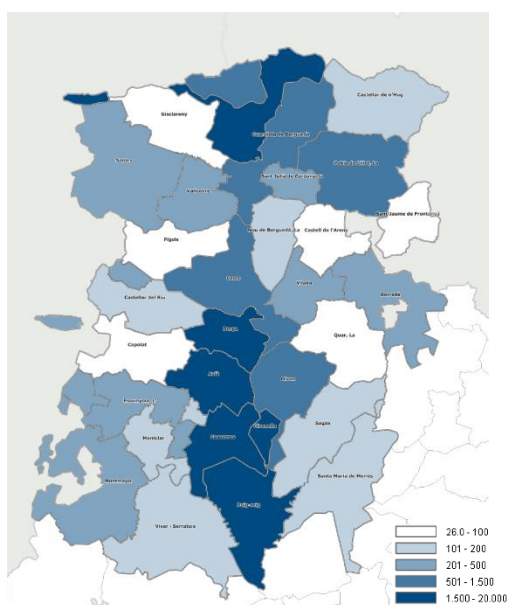
Aquests són indicadors relatius a la demografia de la comarca i indicadors de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà que ens permeten una primera aproximació a la realitat del Berguedà.

Demografia

En termes demogràfics, allò que cal destacar de la comarca del Berguedà és la **desigual distribució de la població en el territori**. S'observa que la comarca presenta subzones internes molt marcades en funció de la concentració de la població, l'envelliment i altres variables de tipus social.

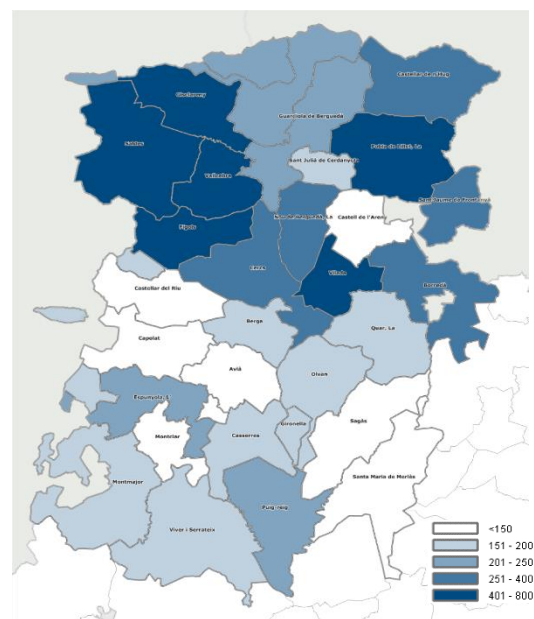
L'eix que estableix el riu Llobregat (i la carretera C-16), de nord a sud, concentra la major part de la població. Aquests municipis, amb algunes excepcions, estan menys envellits i masculinitzats i també concentren una major població d'origen estranger. També s'observa una segona divisió territorial entre el nord i el sud, especialment visible en referència a l'edat de la població. Dels 31 municipis amb què compta el Berguedà, 18 no superen l'1% del pes poblacional sobre el total i els 3 municipis més grans superen el 50% de la població de la comarca.

Mapa 1 - Població per municipis, Absoluts 2019

Font: Hermes de la DIBA

Mapa 2 - Index d'envelliment per municipi. 2019

La piràmide poblacional de la comarca, mostra que els homes són majoria en tots els trams d'edat fins els 70 anys. I, comparant-la amb la piràmide de població de Catalunya, s'observa que el Berguedà presenta una menor proporció de població fins els 50 anys, fet que exemplifica l'**envelliment de la comarca** comparada amb la resta de Catalunya, com mostra aquesta taula.

Taula 1- Índex demogràfics comparats, 2019

	Berguedà	Comarques Centrals (2018)	Catalunya
Envelliment	176,3%	124,0%	123,2%
Sobreenvelliment	21,7%	18,8%	16,8%
Dependència juvenil	22,7%	24,4%	23,2%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat l'Hermes de la DIBA

Aquesta situació posa de relleu la importància de poder articular respostes diferenciades en funció del territori. Com hem comentat, aquesta desigual distribució territorial de la població no es deu només a aspectes demogràfics, sinó també socials, remarcant la necessitat de territorialització de la planificació.

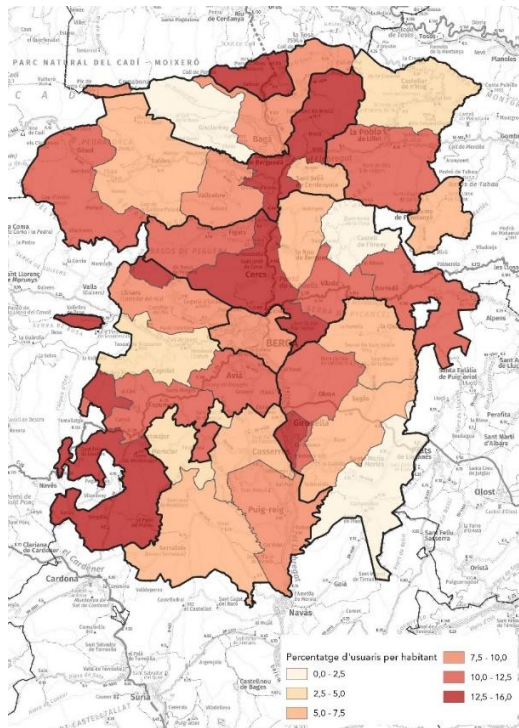
Pel que fa a la procedència de la població no s'observa una distribució territorial tant marcada com en les altres variables analitzades. Les dinàmiques d'assentament de la població nouvinguda responen més a aspectes vinculats amb les oportunitats laborals i amb les xarxes relacionals que no a cap altre criteri. Les dades situen el **percentatge de població estrangera a la comarca en un 9,8%**, sent del 14,19% la del conjunt de la demarcació de Barcelona. La distribució de la població d'origen estranger es presenta força desigual. En alguns casos, com Berga (14,36%) i Gironella (10,72%), coincideix una taxa de població d'origen estranger més elevada amb un major nombre de població, però també es troben percentatges de població d'origen estranger elevada en municipis petits com la Quar (10,00%).

Finalment, les característiques de la població estrangera són que és molt més jove que la població autòctona, amb uns nivells d'envelliment -i per tant necessitats vinculades a edats avançades a la població- molt menor que no pas el conjunt de la població de la comarca. Per procedències, la marroquina és clarament protagonista, seguida de la romanesa.

Indicadors de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà

Així com la població està desigualment distribuïda en el territori comarcal a partir de certes variables demogràfiques, també veiem certa relació en les característiques socials d'aquesta distribució en el territori.

Mapa 3- Persones usuàries de serveis socials al Berguedà per municipi. 2018

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà

Aproximadament un **70% de les persones ateses en el Servei d'Atenció Domiciliària (SAD)** són dones, la meitat de les quals majors de 85 anys.

Les Mancances Socials són el motiu més nombrós de les atencions realitzades, seguit de Salut i drogodependències. Tot i que les dades mostren que les atencions per motius econòmics han patit una forta davallada des del 2014, aquesta tendència contrasta amb la percepció de professionals del territori que consideren que les ajudes d'allotjament i alimentació han incrementat en els últims anys.

Pel que fa a les ajudes d'urgència social, en el cas de les beques menjador socioeconòmiques (que exclou les beques obligatòries de transport), la gran majoria, un 82%, corresponen a un 50% de l'import del menjador escolar. Les beques menjador han cobert un 12,5% de la població escolar del Berguedà.

Àmbit Econòmic

Malgrat l'exclusió social és un fenomen multifactorial, l'àmbit econòmic és un dels principals a l'hora de definir les situacions d'exclusió. A les situacions de manca econòmica no s'hi arriba d'una sola manera: a) es poden trobar situacions de pobresa heretada, que són aquelles situacions d'exclusió cronificades que es transmeten de generació en generació en el si d'una família. Són nombrosos els estudis que relacionen les problemàtiques econòmiques en la llar, o una adscripció de classe baixa, amb uns pitjors resultats acadèmics, pitjors problemes de salut i unes ocupacions més precàries. Aquesta és una altra de les característiques de l'exclusió, el seu caràcter relacional: patir mancances en un dels àmbits, comporta patir-ne en d'altres. b) les altres situacions de pobresa són les de pobresa sobrevinguda; situacions que arrel de la crisi econòmica han caigut en situacions de greu vulnerabilitat

o exclusió i que no s'han recuperat atesa la desigual sortida de la crisi i l'aprofundiment de les desigualtats resultant.

Cal tenir en compte les dinàmiques de segregació urbana que s'han donat en els darrers anys, sobretot a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, on les persones en situacions de vulnerabilitat i/o exclusió s'han vist expulsades cap a les perifèries i els barris i municipis amb menors costos d'habitatge (i amb menors recursos socials per fer front a aquesta arribada de població). Aquesta tendència, com es relata en els espais de treball qualitatiu que s'han dut a terme per a la realització de la diagnosi, ha arribat també al Berguedà, amb l'arribada de famílies en situacions de vulnerabilitat que s'han assentat en els municipis de la comarca.

Pel que fa als indicadors, les dades mostren que la **Renda Familiar Bruta Disponible (RFBD) del Berguedà és més baixa que la mitjana catalana**. Si el valor català és 100, el valor del Berguedà és 96,5. En euros, la mitjana de la comarca és (al 2016 i segons dades de l'Idescat) de 16.400€ per habitant, mentre que a nivell català és de 17.000€. De les 6 comarques de la vegueria de les Comarques Centrals, on totes són sota la mitjana catalana, ocupa la segona posició, només per sota d'Osona.

A nivell intern, la comarca del Berguedà presenta uns valors de la RFBD per habitant força similars entre els municipis. Els valors extrems són la Quar i Sagàs, per dalt, amb 115 i 111 respectivament i Montclar, per sota, amb 96,4. La major part dels municipis presenten un valor entre 99 i 105. També hi destaquen Sant Julià de Cerdanyola (109), i Castell de l'Areny (108).

El Departament de Salut elabora l'índex socioeconòmic compost desagregat per les diferents Àrees Bàsiques de Salut de la comarca. En termes econòmics, el Baix Berguedà és la zona que concentra major població amb rendes inferiors a 18.000€, però també la que té més població amb rendes per sobre els 100.000€, per tant, és la zona més desigual de la comarca. La zona més cohesionada en termes de renda és Berga, on hi ha menys persones amb rendes inferiors als 18.000€. Les ABS d'Alt i Baix Berguedà tenen un nivell inferior al català de persones exemptes de copagament farmacèutic, és a dir, menys persones amb pensions no contributives, amb renda garantida, renda d'inserció o subsidi de desocupació.

Les dades mostren que hi ha **moltes llars que han vist els seus ingressos reduïts**. Segons les dades de l'Idescat, la cobertura de les prestacions per desocupació ha anat baixant en els darrers anys, reduint a menys de la meitat de la població aturada el nombre de persones que cobren una prestació per desocupació. I s'estima que al Berguedà hi ha unes 160 llars de mares soles sota el llindar de la pobresa.

En relació a la cobertura de les prestacions contributives i no contributives, es fa palesa una **desigualtat de gènere**. Al 2018, les dones tenien el 57,6% del total de les prestacions no contributives (el 67% de les de jubilació i el 51% de les d'invalidesa). En el cas de les jubilacions, moltes dones han treballat a casa sense rebre remuneració ni generar drets de jubilació o, en molts casos, han treballat a casa i a fora però de forma submergida. Pel que fa a les pensions contributives, el 53,6% de persones que les reben són homes, amb un import més elevat que les pensions de les dones. La nul·la valoració de les tasques reproductives alerta sobre la realitat de les **dones grans** que, al tenir una major esperança de vida, **han de passar els darrers anys amb un nivell d'ingressos més baix**.

Des del teixit associatiu centrat en l'atenció a persones, es **detecta precarietat econòmica i pobresa en moltes famílies de la comarca**. Aquesta percepció es confirma des dels serveis socials que atenen moltes

famílies amb insuficients recursos econòmics per fer front a necessitats bàsiques (aliments, subministraments, lloguer...).

Per últim, des de la mirada professional es fa palesa una problemàtica lligada a l'àmbit econòmic però difícil de trobar recollida a cap dada. Es tracta de l'**economia submergida**. Per a moltes persones en situació administrativa irregular o perceptores de subsidis incompatibles amb una ocupació, l'economia submergida és l'única opció d'accedir a una renda que permeti subsistir o complementar ingressos minsos. Tot i aquest paper de sostén d'algunes situacions molt vulnerables, l'economia submergida és un espai propici per l'explotació, la precarietat i les relacions laborals abusives. A banda, és un **espai molt feminitzat** si ens fixem en el sector de les cures.

Àmbit Laboral

L'àmbit laboral està estretament relacionat amb l'accés a una renda. Una de les principals conseqüències de la crisi econòmica ha estat la destrucció d'ocupació, especialment en els sectors de la construcció i industrial.

Aquests llocs de treball no es recuperen en la mesura que fora desitjable i ens aboca a un context amb un atur estructural elevat. Col·lectius de joves i de majors de 45 anys són els que pateixen especialment els impactes de la nova configuració del mercat laboral: uns amb poques oportunitats d'incorporació – i incorporació de qualitat- i els altres amb poques oportunitats de reincorporació.

En aquest context han fet fortuna els discursos sobre l'emprenedoria individual i "l'autonomització" de la força de treball. En línia amb el discurs liberal de l'individualisme, les persones que han quedat sense feina no poden esperar a que una empresa els torni a contractar, ja que el model de feina assalariada garantida s'ha acabat, sinó que han "d'activar-se" i sortir a buscar les oportunitats que brinda el mercat per aquells que saben on i com buscar-les.

Aquest discurs juntament amb les possibilitats de capitalització de la pràctica totalitat de l'atur per emprendre un negoci ha fet que moltes persones que no han pogut reincorporar-se en el mercat laboral de forma assalariada hagin emprés un negoci. La problemàtica ve en el cas de moltes persones que han emprés en els mateixos sectors que no trobaven ocupació, entrant en una espiral de precarització laboral i autoexplotació, fins el punt d'esgotar el capital i no tenir, al no haver-ne generat- una prestació d'atur.

El mercat de treball

El Berguedà té un **mercat de treball** més **diversificat** que no pas el del conjunt de la demarcació. Tot i ser una economia de serveis, els pesos de l'agricultura, la indústria i la construcció són més rellevants. Aquesta característica de major diversificació és un element positiu per reforçar la resiliència del mercat de treball comarcal. De fet, la varietat de llocs de treball al sector primari, secundari i terciari, però especialment la permanència de la pagesia i la ramaderia -del món rural, en general- és percebuda com una de les fortaleces de la comarca.

A data de setembre de **2019**, la **taxa d'atur registrat** al Berguedà era del **10,32%**, presentant una variació intertrimestral del 5,77% però una davallada en la variació anual del -3,68%. Observant la distribució per sexe, s'observa que la població activa del Berguedà està **lleugerament més masculinitzada** respecte el conjunt de la província i molt similar al total de Catalunya.

Demanda laboral i Contractació

Actualment s'està experimentant una **baixada molt significativa del poder adquisitiu de les persones treballadores** atesa la pujada del cost de la vida i la inflació i la baixada efectiva dels salaris. L'elevada precarietat laboral fa que el fet de disposar d'una ocupació ja no sigui sinònim de poder disposar d'una situació d'inclusió, ni tant sols en l'esfera laboral i productiva.

La contractació en el darrer any ha augmentat lleugerament tot i els dubtes i precaucions que l'expectativa d'una nova crisi econòmica pot causar. En la sèrie temporal, els homes han estat els més contractats, una mitjana del 6,6% més, amb la notable excepció del 2019, quan les dones els superen en unes 600 contractacions i la contractació masculina va baixar respecte la femenina un 9,7%. També la franja d'edat amb una major proporció de contractacions és la situada entre els 30 i els 45 anys, amb un 30,6% del total de contractacions, tot i que cal destacar que els menors de 20 anys han augmentat de manera significativa les contractacions, al voltant d'un 30% anual des del 2018. La contractació al Berguedà s'ha donat, en els darrers anys, de forma majoritària amb una durada menor a un mes, és l'únic tipus de contracte que ha augmentat, en un 5%, la seva contractació. La resta de contractes, especialment els de llarga durada, han disminuït pràcticament tots. **La contractació, doncs, s'ha anat precaritzant per via d'una major temporalitat.**

Les dones presenten un índex de temporalitat lleugerament major que no pas els homes a excepció dels contractes d'obra i servei, on hi ha una major proporció d'homes. Aquesta és una tendència general que evidencia les **desigualtats de gènere en el mercat de treball**. Les dones accedeixen a una proporció menor d'ocupacions de qualitat. A més, les que hi accedeixen reben unes retribucions menors.

Les persones que han participat en aquesta diagnosi han fet especial èmfasi en les **dificultats d'accés a una feina que pateixen les persones amb trastorn mental, diversitat funcional** -física o intel·lectual-, **persones migrades** -especialment en situacions administratives no regularitzades- i **persones LGTBI+**, a causa de l'estigma i la desconfiança cap als col·lectius que requereixen més suport. En aquest sentit, es troba a faltar, d'una banda, **accions de sensibilització social a les empreses** perquè coneguin la realitat d'aquestes persones i, de l'altra, **coordinació dels serveis d'intermediació laboral existents** perquè, entre d'altres, facilitin la presa de contacte, la cura de les relacions, acompanyament i seguiment de casos.

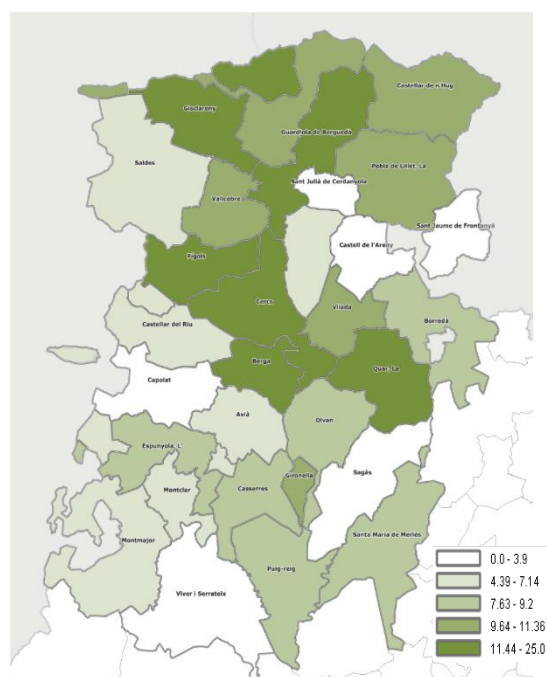
Des de la mirada professional es detecta una **manca d'experiències formatives en el lloc de treball** perquè persones sense formació puguin **aprendre un ofici** en el mateix lloc de treball, tot i que hi ha hagut un augment dels FP duals a la comarca. Segons s'esmenta, l'altra vessant d'aquest fenomen és que tampoc hi ha demanda de feines qualificades, la qual cosa genera una **fugida de la comarca de persones amb qualificació en cerca d'oportunitats laborals**.

Atur

Segons dades del Departament d'Ocupació de desembre de 2019, **la taxa d'atur al Berguedà era del 10,13% i al conjunt de Catalunya del 10,25%**. Els darrers anys les dades de l'atur han mostrat una evolució positiva, també al Berguedà, al recuperar-se les macromagnituds econòmiques després de l'impacte de la crisi econòmica. Tot i això, com hem vist en les dades de contractació i com es veurà en les de l'atur, aquesta recuperació no ha suposat una millora generalitzada de les condicions de vida de la població, sinó que s'ha accentuat la desigualtat social i la precarietat laboral.

Les dades mostren una distribució desigual de l'atur a la comarca, sent **la zona nord on més es concentra la població aturada**.

Mapa 4 - Taxa d'atur registral per municipi. Gener 2019

Tot seguit presentem un breu de destacats sobre la distribució de l'atur entre la població en funció de diverses variables:

- **Sexe i edat:** La taxa d'atur més elevada es concentra en els trams d'edat més grans. El grup de 55 a 64 és el que presenta uns nivells d'atur més alts. Per sexes, les dones presenten una taxa d'atur superior a la dels homes per a totes les franges d'edat. Quan creuem aquestes dues variables, veiem que l'afectació d'atur més alta es troba, i amb molta diferència, a les dones de 55 a 64 anys (28,02%), que doblen la taxa d'atur dels homes del mateix tram d'edat (14,64%) i gairebé tripliquen la taxa global d'atur de la comarca. Des del 2009, l'atur masculí ha baixat el doble que el femení.
- **Procedència:** la població d'origen estranger aturada al Berguedà, representa el 18% del total de persones aturades, mentre que a Catalunya aquesta xifra puja fins el 21%. Atenent que a la

comarca la població estrangera és el 9,8%, podem afirmar que les persones estrangeres estan especialment penalitzades en l'atur, amb un sobrepès de la població magrebina sobre la resta, que representa el 3,2% del total de la població d'origen estranger i, en canvi, el 10,2% del total de població aturada.

- Nivell formatiu: el nivell d'estudis es relaciona amb menors nivells d'atur en termes generals, però les tendències que s'observen són diferents. El grup que més ha baixat el nivell d'atur ha estat el col·lectiu de persones amb estudis primaris complerts. Les dades també mostren com, a partir de 2013, el col·lectiu amb estudis universitaris de segon cicle experimenta un augment d'aturats/des mentre que els aturats/des universitaris/àries de primer cicle disminueixen. El col·lectiu de persones sense estudis també ha augmentat a partir de 2017 els aturats/des. Les persones amb estudis tècnics i professionals superiors, mostren una taxa d'atur gairebé nul·la.
- Sector: l'agricultura i els serveis presenten uns nivells d'atur d'acord al seu pes sobre el mercat de treball. En canvi, el sector industrial té uns nivells d'atur inferiors al que li pertocaria, mentre que la construcció és a l'inrevés.
- Durada de l'atur: l'atur al Berguedà segueix una tendència inversa al conjunt de Catalunya, les situacions d'atur de llarga durada són lleugerament més freqüents que no pas les de molt curta durada. Així mateix, les dades mostren que l'atur de llarga durada (més de 24 mesos) és la situació més present també al Berguedà.

En relació a l'àmbit laboral cal apuntar que les **mancances en el transport públic** dificulten les possibilitats d'inserció laboral de moltes persones ja que, d'una banda, la dependència del transport privat limita les opcions de les persones que no en disposen i, de l'altra, es posa de relleu que els horaris dels serveis de transport no estan coordinats amb les entrades i sortides laborals. Tot i que es posen en valor serveis nous -com ara el transport a la demanda-, el fet que ofereixi serveis esporàdics fa que no es contempli com a opció vàlida per desplaçar-se a la feina.

Àmbit residencial i de territori

L'àmbit residencial és un dels més rellevants al veure's clarament afectat per les ruptures en altres àmbits d'exclusió social, a banda de les dinàmiques macroeconòmiques actuals que han convertit l'habitatge en un bé d'especulació augmentant-ne els preus de forma molt marcada. No en va, és una de les principals problemàtiques identificades pels diversos actors de la comarca. L'habitatge, doncs, es veu afectat per les situacions d'atur que acaben impactant en les rendes i, aquestes, a la capacitat de les llars de fer front als pagaments de les quotes hipotecàries o els lloguers.

En una comarca com el Berguedà, les qüestions territorials també prenen especial rellevància. La ruralitat i les dificultats associades en termes de mobilitat i accés als serveis són una constant en totes les valoracions de tipus qualitatiu que es fan de la vulnerabilitat a la comarca.

En termes generals, s'apunten unes dinàmiques específiques pel que fa a la distribució de la població arreu de la comarca. D'una banda, es detecta un **despoblament de zones rurals**, des de les quals els i les joves marxen a la zona metropolitana a la recerca de millors oportunitats laborals i experiències. De

l'altra, la **concentració de persones vulnerables a algunes zones i barris** -de Berga i de les colònies- on d'altres no hi volen anar a viure.

El mercat d'habitatge

Els preus dels lloguers a la comarca se situen, de mitjana en una renda d'entre 350 i 500 euros al mes, tram que situa la comarca del Berguedà en una renda mitjana baixa respecte el conjunt de Catalunya, fet que propicia que població expulsada de les comarques de l'Àrea Metropolitana de Barcelona pels elevats preus de l'habitatge s'hi emplacin, especialment en aquells municipis amb millors comunicacions. Ara bé, la realitat apuntada des de la comarca és que hi ha moltes llars amb problemàtiques per accedir l'habitatge. Les ajudes d'urgència per allotjament i subministraments han augmentat en nombre en els darrers anys, davant la dificultat de fer front a un lloguer amb uns ingressos cada cop més precaris.

Aquesta necessitat de suport al cobriment de despeses relacionades amb l'habitatge, s'evidencia amb el fet que, el **nombre d'ajudes a la comarca s'ha multiplicat per 5 entre 2012 i 2018**, mentre que l'import total de les ajudes s'ha multiplicat per 3,4 en el mateix període. La **cobertura és major però amb imports menors**. Les últimes dades disponibles per al 2019 per part de l'Oficina Comarcal d'habitatge registren **263 sol·licituds d'ajut al lloguer**. D'aquestes, aproximadament **el 50% es van denegar**.

Les dades de les **persones inscrites al registre de sol·licitants d'habitatges amb protecció oficial** mostra increment en el conjunt de la comarca, ja que entre 2012 i 2018 les persones inscrites al registre s'han multiplicat per 1,6, passant de 91 persones al 2012 a 153 a 2018. Pel que fa a les **borses d'habitatge de lloguer social**, la percepció generalitzada és que és un **servei poc conegut, poc emprat -sobretot per la part de persones propietàries-** i amb un estancament de la mobilització de pisos a llogar.

Respecte el **parc d'habitatges de lloguer**, professionals de diferents serveis i organitzacions posen de relleu l'existència de **pocs habitatges** en el mercat de lloguer i **dificultats per trobar-ne en alguns municipis**. Es percep que bona part de la **gent jove es voldria a quedar a viure a la comarca**, però es troba amb una manca de recursos per accedir a un habitatge o per rehabilitar habitatges envellits en els quals poder viure-hi. Des de l'àmbit professional també es denuncia que algunes persones propietàries prefereixen llogar el seu pis els caps de setmana com a habitatge turístic, que aporta més benefici econòmic. En relació a aquest **lloguer estacional**, es detecta la necessitat de regular l'increment de pisos turístics ja que es considera que va en detriment del desenvolupament de la comarca.

L'informe de l'Estat de l'habitatge a la comarca del Berguedà determina que **el parc d'habitatges del Berguedà és envellit**, sobretot en municipis amb habitatge disseminat, colònies tèxtils envellides, construccions antigues no rehabilitades i manca d'ascensors. En aquest sentit, es troben a faltar **mesures per incentivar la rehabilitació d'habitatges en desús** per mobilitzar-los i posar-los a disposició de la borsa d'habitatge.

Malgrat les dades mostren una **presència important d'habitatges buits (4.905)**, des dels serveis i entitats es fa èmfasi en les **dificultats d'accés**, es troben a faltar **recursos per facilitar l'accés a l'habitatge, sobretot en el cas d'alguns col·lectius** concrets, com poden ser: joves migrants sols, persones grans que

necessiten habitatges adaptats i accessibles, persones amb dificultats de mobilitat, persones - especialment dones- que es troben en una situació administrativa incompleta, etc.

Pobresa energètica

Des dels Serveis Socials del Consell Comarcal s'ha fet una anàlisi específica de la problemàtica de la pobresa energètica atesa al 2018. Les xifres totals són de **29.491€** destinat a ajuts de subministraments l'any 2018, repartits en **127 ajuts** amb una cobertura de **390 persones, 131 (un 30%) de les quals menors de 16 anys** . Aquest import es distribueix, percentualment, de la següent manera: 51% electricitat, 24% gas natural, 20% aigua i un 5% en factures combinades de gas i electricitat. Aquestes dades, però, no recullen les situacions d'endarreriment en el pagament, ni tampoc aquelles situacions d'autocontenció que podrien passar desapercebudes pels serveis socials.

A més cal destacar un fenomen de les zones rurals vinculat a la pobresa energètica i, sobretot, entre les persones grans: moltes persones grans que viuen en masies o cases velles de poble viuen en **condicions de salubritat insuficients** si es mira **des de l'òptica de la humitat i la temperatura**, tot i que aquestes persones no ho visquin de forma problemàtica.

Àmbit formatiu

La formació és un aspecte clau per als itineraris d'inclusió social. Però no només la formació reglada és rellevant, també ho és la formació i capacitació generals per tal de poder treballar en posteriors dinàmiques d'empoderament i autonomia personals i grupals; el foment de l'autonomia i l'empoderament de les persones passa necessàriament per tenir habilitats i capacitats personals per gestionar la pròpia vida i fer front a les ruptures i problemàtiques que es van donant en les trajectòries de vida de forma solvent.

Les dades de l'àmbit formatiu a nivell comarcal són difícils d'obtenir, per no dir impossibles. Per això farem una breu repassada a alguns indicadors a nivell català.

L'abandonament escolar ha anat davallant en els darrers anys, però el català està per sobre del nivell europeu i representa un 18% del total. Ara bé, per sexes, els nois abandonen molt més els estudis que no pas les noies, quasi doblant les xifres. A nivell qualitatiu, professionals de diferents àmbits remarquen la **dificultat de dimensionar el fenomen de l'absentisme**, amb una manca de recursos i espais de treball per atacar les causes reals de manera transversal i des d'una perspectiva integral de la persona jove.

Les xifres de rendiment escolar, extretes de l'informe PISA, indiquen que el nivell català és millor que l'espanyol i europeu en el seu conjunt però, tot i així hi ha una mitjana d'un 16% de nois i noies de 15 anys amb baix rendiment en comprensió lectora, matemàtiques i ciències.

Finalment, destacar que a Catalunya hi havia un 16% de població entre 18 i 24 anys que no estudiava ni treballava, al 2018, percentatge superior al conjunt europeu.

Professionals i entitats de diferents àmbits han detectat les següents necessitats en l'àmbit formatiu:

- **L'oferta formativa no reglada és insuficient, està condicionada per la visió adulta i marcada per biaix de gènere.** Aquesta manca **d'oferta formativa post-obligatòria, s'agreuja en certs col·lectius de joves** (amb necessitats educatives especials, joves migrants sols, joves amb famílies amb pocs recursos econòmics, dones en situació administrativa irregular...). Es considera clau posar en valor la formació professional, millorar-ne l'oferta i les condicions per fer-la atractiva i accessible, reforçar l'orientació i l'acompanyament acadèmic personalitzat i l'acord amb altres comarques on s'estudien cicles formatius perquè les pràctiques es puguin realitzar al Berguedà.
- **Reforç de la coordinació entre els diferents ens que intervenen en l'atenció a les persones amb diversitat funcional intel·lectual** per tal que, en la transició entre l'etapa escolar, jove i adulta, es garanteixi el desenvolupament de la persona i l'accés a serveis
- Insuficients recursos a centres educatius per **atendre la diversitat** i fer **diagnòstic precoç**. En aquest sentit, en l'àmbit del lleure es creu interessant poder fer **formació als equips educatius de les entitats sobre com tractar infants i joves amb diagnòstic de salut mental**.
- En relació a les activitats extraescolars, s'apunta que **els infants que viuen a pobles petits tenen menys oportunitats** perquè, o bé no s'arriba a un número suficient de criatures per poder-les realitzar, o bé, són més cares perquè hi ha pocs infants per realitzar-les.
- **Dificultats per poder homologar la formació** d'aquelles persones procedents d'altres països. Tanmateix, es perceben obstacles perquè **persones que es troben sense documentació o en situació administrativament irregular o demandants d'asil, puguin accedir o continuar una formació**.
- La **manca d'una xarxa de transport públic adaptada a les necessitats de la comarca** es veu com una de les principals dificultats per accedir a recursos formatius, però també de lleure i oci.
- Manca de competències TIC que pot agreujar la fractura digital de moltes famílies, no nomé per la manca d'accés a dispositius electrònics, sinó per la **necessitat d'acompanyament per a la seva utilització, realització de tràmits online, etc.**
- Es percep que les persones adultes procedents de països africans necessiten un **acompanyament en el coneixement de la llengua** -tant oral com escrita- i, en bona part dels casos, necessitat per part dels i de les professionals de **servei de traducció** per garantir una comunicació fluïda a l'hora de ser ateses als serveis públics.

Àmbit social i sanitari

En aquest àmbit hi entren tant aquelles situacions de diversitat funcional com de salut mental. En el cas concret de Berguedà és rellevant remarcar, també, les situacions de dependència vinculades amb l'edat, agreujades per situacions d'aïllament físic dels entorns rurals o aïllament social. L'àmbit territorial també té un paper rellevant en la distribució, disponibilitat i accessibilitat als serveis de salut i socio-sanitaris. De fet, professionals i entitats presents en l'elaboració de la diagnosi esmenten, com a especificitat territorial, una **major cobertura de serveis socials i sanitaris a Berga ciutat, quedant més descobertes les zones rurals** que acaben depenent del vehicle privat.

Aquest àmbit socio-sanitari, però, també té un marcat caràcter social. Moltes de les problemàtiques sanitàries tenen una estreta vinculació amb la classe social, ja sigui per una qüestió d'hàbits (higiènics, alimentaris, de salut), com d'accés als recursos sanitaris. A tall d'exemple, els diferents districtes de Barcelona presenten esperances de vida diferents, i aquesta està relacionada amb el nivell de renda dels barris. Aquestes desigualtats en l'esperança de vida vinculades a la classe social estan relacionades amb una aprehensió diferent de la salut, amb un comportament diferenciat pel que fa als hàbits saludables (esports, addiccions, alimentació) i a la disposició desigual de recursos econòmics per destinar a aspectes de salut.

Dades de Salut

En les Àrees Bàsiques de Salut de l'Alt i el Baix Berguedà, **la població va més al metge que no pas a l'ABS de Berga**. Les dades de visites/població/any tenen relació amb la distribució de l'envelliment a la comarca: de mitjana a l'Alt Berguedà hi ha **9,79 visites per habitant, al Baix 7,76 visites i a Berga 6,56, una dada més similar a la del conjunt de Catalunya, que és de 6,28**. El nombre de vegades que la gent va al metge no implica directament un pitjor estat de salut, però sí que dóna una idea d'una major preocupació per l'estat de salut. Les persones majors de 74 anys de la comarca fan un ús intensiu dels serveis mèdics en una proporció similar a la del conjunt de Catalunya. Per sexes, la població major de 74 anys que fa un ús més intensiu és majoritàriament masculina i, la major diferència per sexes, es dóna en les zones més envellides.

La incidència de la salut en el mercat de treball es veu en què totes les ABS registren més dies de baixa laboral per incapacitat que no pas el conjunt de Catalunya. Professionals de diversos serveis i entitats esmenten que la naturalesa del mercat de treball de la comarca -amb major pes agrícola i industrial- fa que hi hagi més **afectacions a la salut pel desenvolupament de les feines**.

Població amb diversitat funcional

La població amb diversitat funcional del Berguedà no presenta grans diferències respecte el conjunt de la població amb diversitat funcional de Catalunya. Les dades mostren una **menor presència de persones amb diversitat funcional de tipus intel·lectual i una major proporció de diversitats funcionals que no es troben recollides en les altres categories**. Respecte el total de persones amb diversitat funcional

reconeguda, la intel·lectual correspon al 5,19% de persones del Berguedà, mentre que a nivell català representen un 10,78% (el Berguedà és la comarca amb menys proporció de persones amb diversitat funcional intel·lectual respecte el total de persones amb diversitat funcional). De fet, pel total de població de 2018, les persones amb diversitat funcional intel·lectual de la comarca són el 0,67% i a Catalunya el 0,82%. D'altra banda, es nota una certa diferència en el grau de diversitat funcional, on el Berguedà té una major proporció de persones amb discapacitats moderades, per sota del 64%, que a la resta de Catalunya. On hi ha diferències significatives és als grups d'edat. Al Berguedà **els grans grups de població amb diversitats funcionals se centren entre els 45 i 65 anys i a partir dels 75 anys**. Des del teixit associatiu i professionals es troben a **faltar recursos, sobretot residencials**, per a l'atenció a persones amb diversitat funcional.

Salut Mental

Les dades del Departament de Salut indiquen que **el percentatge de població atesa pel Centre de Salut Mental d'Adults respecte el total de la comarca és del 5,39%, gairebé el doble del general de Catalunya, 2,66%**. Les persones ateses pel CSMA són més dones (60%) que homes (40%) i el grup d'edat majoritari és el dels 51 als 60 anys, tot i que també destaca el col·lectiu de 31 a 40 anys. Les dades mostren desigualtats en la comarca i el conjunt de Catalunya, on el Berguedà presenta **majors atencions per Trastorn Mental Greu (TGM), depressió** (amb molta diferència) **i demència**.

En aquest sentit, des de la perspectiva de professionals de serveis i entitats, s'insisteix en la **manca de recursos** a la comarca per a **l'atenció de la salut mental** en infants, joves i persones adultes i de la **sobresaturació dels existents** (CSMIJ, CSMA).

En relació a les addiccions, les problemàtiques ateses al CAS Berguedà tenen a veure amb l'alcohol de forma majoritària. De fet, les dades de població entre 14 i 18 amb cribatge per consum d'alcohol, mostren que, en totes les ABS de la comarca, el consum d'alcohol és superior al del conjunt de Catalunya, destacant sobretot l'Alt Berguedà. Reforçant aquestes dades, entre professionals i entitats hi ha un gran consens en el fet que la **problemàtica de consum de substàncies tòxiques a la comarca** -sobretot alcohol i cànnabis- és greu **-especialment entre la població jove-**.

Cobertura d'especialistes

Des de professionals i entitats es coincideix en destacar la **greu dificultat per poder comptar amb especialistes mèdics als serveis de la comarca**, sobretot a nivell de **pediatria i psiquiatria**. En relació al **Servei d'Atenció Domiciliària (SAD)**, també s'esmenten les **dificultats per trobar professionals amb el perfil adequat**. A més, les contractacions precàries de les persones que atenen els casos del SAD -poques hores, molts desplaçaments- i el baix sou, no faciliten trobar i consolidar equips.

A nivell de mobilitat dels i de les professionals, **la dispersió territorial de la població implica que els i les professionals hagin d'invertir molt temps en les visites domiciliàries**. Tot i que, segons el criteri de dispersió territorial, la ràtio de professionals per territori és més alta al Berguedà que en d'altres comarques, aquesta es percep com a insuficient. D'altra banda, es detecta una **dependència del vehicle**

privat per part de professionals per realitzar visites a domicilis i, per part de la població, per accedir a serveis bàsics, sobretot sanitaris.

Gent gran

Des dels serveis d'atenció al territori, es posa de relleu la **manca de prestacions i recursos per cobrir les necessitats d'una població molt envellida**. Es coneix l'existència de **persones grans que viuen molt aïllades i això dificulta poder detectar les situacions de dependència**.

També s'apunta de la necessitat de pensar en recursos i serveis intermedis per a persones grans que no estan en situació de dependència, però que tenen poca xarxa de suport i que no saben què fer en el seu temps lliure. Són **població de risc de soledat no desitjada**. Així com la situació de **persones grans, amb diagnòstic de salut mental, que estan estables però que no tenen cap recurs d'oci – lleure** on poder anar.

A nivell residencial, tenint en compte la complexa situació que han travessat bona part de les residències de gent gran fruit de l'emergència sanitària provocada per la Covid-19, des del teixit associatiu es valora necessari cercar una alternativa a aquests equipaments, **impulsant serveis integrats i integrals que facilitin que les persones grans puguin envellir a casa seva**, a la seva colònia.

Àmbit relacional

Aquest és un àmbit de l'exclusió social que no comporta una mancança material directa, però cobra una importància molt gran en l'actual situació de retirada de l'estat del benestar. La participació de xarxes relacionals és de suma importància per poder articular processos d'inclusió reeixits. Ja s'ha apuntat en la part inicial d'aquests document que un dels espais on cal treballar els processos d'inclusió és en el de la participació de les persones en xarxes relacionals de reciprocitat (a més de la participació en l'espai de renda i disposar dels drets de ciutadania reconeguts en plenitud).

Les xarxes relacionals són importants perquè poden aportar recursos molt valuosos per les persones, especialment aquelles que es troben en situacions de risc o iniciant processos d'inclusió. Les xarxes, segons diversos autors, aporten recursos de diferent naturalesa, principalment: suport emocional i companyia social, capital social, informació i recursos per l'ocupabilitat, suport material, serveis i una guia cognitiva i de comportament social. Les xarxes transfereixen recursos en forma d'avis/es que acullen fills/es i néts i netes els mantenen amb la seva pensió; o en la forma de fills adults amb atur de llarga durada que viuen a casa dels pares i mares. També transfereixen informació relativa a oportunitats laborals, habitatge en millors condicions o oportunitats formatives. Al seu torn les xarxes també brinden serveis en forma de cura de fills o persones dependents per poder conciliar la vida personal i laboral, entre altres exemples.

Per contra, la manca o dèficit de xarxes de relació té efectes directes, entre d'altres, sobre la salut. Des de professionals d'entitats i serveis es detecta que hi ha **molta població que viu sola, que quan s'apropen als serveis públics tenen molta necessitat de compartir, de sentir-se escoltades**, no tenen moltes

persones al seu voltant amb qui parlar. En el cas de les persones grans, s'afegeix la **disminució de la xarxa social de moltes persones que tenen els familiars més propers vivint fora de la comarca**, accentuant-se el sentiment de solitud.

En el cas de la població adolescent i jove, des dels centres educatius **es detecten casos d'addició a pantalles, d'aïllament a casa en moments de lleure** i es posen de manifest dificultats per detectar aquestes situacions.

Alhora, però, les xarxes relacionals són espais on es poden generar factors d'exclusió importants, factors d'exclusió que poden, i de fet ho fan, tenir conseqüències molt notables per les posteriors trajectòries vitals: violència masclista, maltractaments de persones grans, pares o infants, bulling, assetjament, entre d'altres. Per tant, la importància de la disponibilitat de xarxes no ha d'amagar que en aquests espais també es poden donar situacions perjudicials per a les persones i les seves trajectòries vitals.

En aquest sentit, les percepcions subjectives de professionals de diferents àmbits destaquen que, el fet que els pobles de la comarca siguin petits, fomenta el **veïnatge, la xarxa social i l'ajuda mútua, especialment en l'atenció a les persones grans**. Ara bé, també es reconeix el seu contrapunt, associat al control social, la visibilització de les problemàtiques, la **invisibilització de determinats conflictes de violència masclista**, o la **dificultat per la privacitat degut a la rumorologia**.

Aquest àmbit, a més, posa de relleu la necessitat de **treballar la inclusió social amb una perspectiva comunitària**, que permeti reteixir els vincles trencats en els barris arrel de la crisi econòmica, de la pèrdua de cohesió social i la creixent individualització de la societat. També cal apuntar la necessària mirada intercultural, ja que les persones migrades poden no tenir accés a les xarxes relacionals de la comunitat per, entre altres, manca de coneixement de l'idioma o de l'entorn i recursos.

S'aprecia una certa diferència entre les dificultats que es troben les persones / famílies que arriben / viuen a la comarca sense conèixer prèviament ni català ni castellà -persones migrades del continent africà-, d'aquelles que es troben les persones / famílies que arriben d'altres països -en el cas de Llatinoamèrica- que sí que coneixen una de les dues llengües.

D'altra banda, des de serveis del territori es detecten **dificultats d'algunes famílies** per tenir cura de les seves criatures, al marge de la situació econòmica, **en clau d'habilitats comunicatives i de relació per situacions sobrevingudes, conflictes de relació intrafamiliar o situacions derivades de malalties de salut mental**.

Violència masclista i altres situacions de violència

Les dades del Servei d'Informació i Atenció a les Dones, indiquen que al 2019 es van atendre 94 dones al Berguedà, 88 per atenció psicològica i 22 per suport jurídic (algunes, les dues coses). Aquest mateix any es van atendre **52 dones per violència masclista**, 32 de les quals eren noves atencions. D'aquestes noves, 28 casos de violència són en l'àmbit de la parella, 1 en l'àmbit familiar i 3 per agressions sexuals. El gruix d'atencions (45%) es dona en població de 30 a 45 anys, seguit pel 37% de casos a població de 46 a 65 anys. Els casos majors de 66 anys són el 4% i els de població de 19 a 29, el 13%.

Des del punt de vista de professionals de l'àmbit social del territori sorprèn l'elevat volum de **situacions de violència masclista i la invisibilitat d'aquestes**, tot i ser casos sovint coneguts per tothom, però dels quals ningú no en parla. Aquesta invisibilitat, segons s'apunta, s'agreuja en el cas dels municipis petits, que queden allunyats dels pobles amb més serveis, i, per tant, les dones tenen menys oportunitats ja que se'ls fa més difícil accedir als serveis que se'ls poden oferir.

Des de l'àmbit sanitari i educatiu es detecten situacions en què, **noies adolescents de famílies que practiquen la religió musulmana, reben pressió de l'entorn** per portar el vel o, fins i tot, casos de matrimonis acordats o forçats que les noies acaben psicomatitzant.

D'altra banda, es comenta que s'ha detectat **algun cas d'assetjament escolar** i que, en aquestes situacions, falten eines de prevenció, detecció i gestió del conflicte per acompanyar els diferents agents implicats.

Ofertes d'oci i lleure

Professionals d'entitats i serveis de la comarca detecten **dificultats d'algunes famílies per accedir a ofertes d'oci**. En el cas de l'**esport**, s'apunta que, en general, existeix una **oferta pública per a infants, però per a adolescents, joves i població adulta i gent gran, aquesta oferta pública disminueix o és pràcticament inexistent**, i els centres esportius no sempre són accessibles econòmicament per a tothom. D'altra banda, també es posen de manifest **dificultats per accedir a un oci més privat com anar de vacances o realitzar sortides**.

Tanmateix, en connexió amb l'àmbit residencial i de territori, des d'un punt de vista professional, es detecta **poca vida relacional a l'espai públic**. En aquest sentit, des dels propis serveis i entitats es reforça la idea que, és molt important fixar-se en els condicionants bàsics que faciliten la inclusió (habitatge, feina, educació...), però cal **cuidar més el factor relacional, el poder compartir espais, moments de lleure que permetin que les persones es coneguin en un espai més informal i proper**.

Àmbit de ciutadania i participació

Aquest àmbit fa referència a totes les situacions d'exclusió generades per una manca de drets de ciutadania, ja sigui generada per una migració, un procés de reagrupament o bé mesures penitenciàries. També es contemplen aquelles situacions d'exclusió de la vida pública i política per motius de procedència, gènere, entre altres. Obtenir dades relatives a aquest àmbit no és senzill, sobretot a nivell comarcal.

Es disposa de dades de **reagrupaments familiars** a la comarca. Aquestes dades són rellevants perquè les persones reagrupades no disposen dels drets de plena ciutadania al ser considerades estrangeres i disposar només d'un permís de residència. Les persones que sol·liciten reagrupament familiar són principalment homes d'origen marroquí, paquistanès o indi. De les 52 demandes de 2019, només s'han dut a terme 16 reagrupaments.

En el cas de **persones refugiades**, s'ha pogut accedir a les dades de les persones que reben cobertura del Centre de Protecció Internacional (CPI) en la primera fase d'atenció, que correspon a una estada de 6 mesos, amb possibilitat de pròrroga. Des de 2016 han arribat un total de 589 persones refugiades. Les procedències més nombroses han estat, per ordre: Veneçuela, Síria, Colòmbia, Ucraïna, El Salvador. El gruix de les persones refugiades es concentra en edats de 30 a 44 anys, edats actives per inserir-se al mercat laboral.

A nivell de percepcions, hi ha un gran consens entre els i les professionals que han format part de l'elaboració de la diagnosi que es dona al territori una **certa diferenciació entre persones "d'aquí i d'allà"** en referència a la procedència dels veïns i veïnes de la comarca.

A més, es detecten **prejudicis i rumors que afecten especialment a** certs grups de persones, com és el cas de **joves que han nascut a la comarca però l'origen familiar d'un altre país**; persones que demanen asil o cerquen refugi; o, **joves que han migrat sols**. Per aquest últim col·lectiu, es fa èmfasi en les dificultats de relació amb altres joves, amb altres gèneres i els prejudicis, sensació de rebuig i amenaça que provoquen al tenir molta presència al carrer en gran grup. En relació a les persones refugiades, es posa de relleu que, tot i que amb el temps s'ha anat diluint, l'establiment del CPI a la comarca, va suposar un moviment d'acollida important per part de moltes entitats i persones que es van interessar en donar suport a les persones refugiades residents a Berga.

En relació a la **identitat de gènere, d'expressió de gènere i d'orientació sexual**, a nivell professional es detecten joves que estan desitjant tenir els recursos per marxar fora de la comarca perquè se senten discriminades per la seva identitat de gènere o la seva orientació sexual. S'expressa que es coneixen casos de persones adultes que van emprendre aquesta **marxa forçada per la sensació de manca de llibertat per mostrar-se a tal com són**.

També hi ha un consens des de la vessant professional a l'hora d'afirmar que les **problemàtiques i dificultats** apuntades, es veuen **agreujades en cas que la persona presenti algun tipus de malaltia mental**.

Associacionisme i participació

Des de les entitats que han format part de la diagnosi es troba a faltar **formació i acompanyament a les entitats de la comarca perquè puguin incorporar i realitzar un rol inclusiu**. S'apunta que el teixit associatiu és molt important a la comarca, per la proximitat en les relacions, i pel seu rol clau en processos d'inclusió. En aquest sentit, s'observa que la inclusió es treballa força en l'àmbit d'infants, però menys quan té a veure amb persones adultes.

Es troben a **faltar espais per escoltar i recollir la veu i la mirada de la gent**, de veïns i veïnes, saber què els preocupa, què els motiva, quines iniciatives de lleure es podrien impulsar.

Principals necessitats que pot abordar el PLACI

La diagnosi d'exclusió i d'inclusió d'una comarca és de tal magnitud que algunes de les problemàtiques que es detecten escapen del marc competencial i d'acció d'un ens comarcal. En aquest sentit, la planificació comarcal ha de servir per prioritzar i focalitzar en aquelles línies d'acció sobre les quals és realista intervenir -perquè hi són al seu abast-, sense deixar de traslladar la resta de problemàtiques a les institucions públiques competents, perquè adoptin les mesures necessàries per donar-hi resposta.

Tot seguit, es classifiquen les principals necessitats en diversos eixos que possibilitin el disseny del futur Pla d'Acció.

- 1. Estratègia coordinada comarcal:** malgrat que tant professionals com entitats han posat de relleu la trajectòria de coordinació i relació, es detecta una manca de treball conjunt entre agents clau per al desenvolupament econòmic, formatiu, ocupacional i social de la comarca. Un treball sostingut en el temps que, partint d'un diagnòstic compartit, s'adreci a impulsar línies estratègiques compartides, tot incorporant una mirada inclusiva i comunitària a la vessant més productiva, i una mirada més estratègica i de desenvolupament local a les polítiques socials. Potencialitats que s'identifiquen en termes econòmics i laborals relacionades amb els recursos naturals, culturals, la producció agroalimentària de qualitat i l'economia circular, poden generar desenvolupament endogen de la comarca, que ha d'anar de la mà de la reducció de desigualtats socials existents. L'Estratègia Berguedana pot ser el marc des del qual articular aquesta línia.
- 2. Prevenció i detecció de l'aïllament:** l'aïllament físic suscita l'aparició d'altres problemàtiques relacionals o de salut. L'envelliment poblacional, juntament amb la disgregació demogràfica d'una part de la població en nuclis petits i aïllats, dificulta la detecció de situacions de solitud no desitjada, de dependència, de discriminació o de violència. L'experiència d'un teixit social que té cura de les persones més grans i dels infants, cal aprofitar-la per acollir i cuidar altres persones o col·lectius vulnerables, connectant-los amb els serveis de referència. Alhora, cada cop hi ha més veus que demanen apostar per mesures que permetin garantir el dret a viure i envellir a la pròpia llar.
- 3. Política comarcal d'habitatge:** encara que el preu de l'habitatge pugui ser més assequible que a d'altres comarques, les rendes baixes de moltes llars fan insostenible fer front a totes les despeses que suposa. Són nombroses les problemàtiques vinculades a l'habitatge que han sorgit: dificultats d'accés per manca d'oferta, elevat preu i inexistència de polítiques que ho facilitin, manca d'oferta d'habitatge de lloguer -sobretot per a determinats col·lectius- parc envellit, habitatges buits o en desús, colònies tèxtils envellides amb manca de serveis, pobresa energètica a zones rurals... Dissenyar una política comarcal d'habitatge esdevé clau per fer front al despoblament d'algunes zones, a la redistribució de la població a la comarca i al desarrelament de persones joves que finalitzen els seus estudis fora de la comarca.
- 4. Promoció d'itineraris infància – adolescència – joventut:** es posa de manifest que la distribució de l'alumnat a la comarca és adequada. S'observen dinàmiques i actituds de respecte i relació

entre infants, així com oferta de lleure i esportiva adreçada a aquesta edat. No obstant s'apunta que aquestes van minvant a mesura que les criatures creixen. El fet que moltes persones joves hagin de desplaçar-se fora de la comarca per estudiar i que la promoció de la joventut -en clau de lleure i oci, accés a l'habitatge...- sigui escassa, pot provocar el desarrelament de la població jove. A tot això, se suma la precària situació de moltes persones adolescents i joves que han arribat a la comarca migrades soles. Apostar per polítiques amb una perspectiva de continuïtat infància, adolescència, joventut, i amb uns espais de treball compartit, pot permetre cuidar encara més el pas entre les diferents etapes vitals i generar referents de confiança que acompanyin adolescents i joves en la presa de decisions per definir el seu propi projecte de vida.

5. **Foment de la vida relacional i la cohesió social:** es detecten mirades i discursos poc inclusius, tant en relació a persones de procedència diversa -provinent d'altres països -situació administrativa regularitzada o no-, demandants d'asil, joves migrats sols, adolescents i joves que han nascut aquí i que tenen orígens familiars diversos, persones arribades d'altres comarques o d'altres comunitats autònomes- com en relació a persones diverses ja sigui per identitat o orientació sexual, ja sigui perquè presenten trastorns de salut mental o discapacitat intel·lectual o física. Els espais de participació comunitària (taules, comissions, grups...) poden jugar un paper important en la inclusió i en revertir aquestes actituds, si compten en incorporar la participació de les persones més excloses o víctimes d'aquests discursos.
6. **Participació comunitària:** bona part del teixit associatiu existent a la comarca té un àmbit d'actuació municipal, la qual cosa esdevé un potencial de dinamització des de la proximitat. Ara bé, es detecten pocs espais per a la incorporació de la ciutadania a les polítiques públiques, juntament amb una manca d'eines per incorporar la mirada inclusiva a les accions que ja impulsen entitats i grups. Connectar les persones amb el seu entorn més proper, reforçar el teixit social, les associacions i els grups comunitaris, incorporar la veu i la mirada de la població a l'hora d'avaluar els serveis que es posen en marxa, o definir conjuntament els usos i funcionament d'equipaments públics, són algunes estratègies que poden contribuir al foment de la cultura participativa, a promoure l'organització de la població i a la corresponsabilització vers la construcció col·lectiva de la comarca.
7. **Elaboració del mapa de recursos, agents i espais:** durant aquest procés de diagnosi -condicionat per la situació de confinament- no ha estat possible elaborar el mapa de recursos, agents i espais en clau inclusiva i comunitària de la comarca. Aquestes eines esdevenen bàsiques per conèixer quins programes, serveis i actuacions ja s'estan impulsant per fer front a les necessitats detectades, quins buits es detecten i quines accions es poden impulsar per contribuir a donar-hi resposta. En aquest sentit, l'elaboració del mapa de recursos i d'espais i agents, s'ha d'incorporar com una línia del futur pla d'acció, aprofitant els mapes com a eines de planificació, un cop ja està acotat què es vol/pot abordar a partir de la diagnosi.

Reptes i necessitats	Línies de treball
Estratègia coordinada comarcal	<p>Definir una estratègia compartida entre els diversos agents comarcals que garanteixi una atenció coordinada i integral a la població, establint els mecanismes de treball en xarxa necessaris per desenvolupar-la i incorporant una mirada inclusiva i comunitària a la vessant més productiva, i una mirada més estratègica i de desenvolupament local a les polítiques socials:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Coordinació dels diversos agents econòmics, laborals i socials de la comarca (agents de desenvolupament econòmic, formatius, socials...). Es pot aprofitar el marc de l'Estratègia Berguedana. ▪ Vinculació de polítiques i recursos de formació i ocupació. ▪ Exploració de potencialitats vinculades a recursos naturals, culturals, la producció agroalimentària de qualitat i l'economia circular.
Prevenició i detecció de l'aïllament	<p>Dissenyar mecanismes que facilitin la prevenició, la detecció i l'atenció -amb especial èmfasi en els entorns rurals- de situacions d'aïllament que poden derivar en problemàtiques de salut i relacionals.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Solitud no desitjada i aïllament social. ▪ Maltractaments i discriminacions. ▪ Pobresa energètica.
Política comarcal d'habitatge	<p>Articular una política d'habitatge compartida i que abordi els principals problemes existents a la comarca:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dificultats generalitzades d'accés a l'habitatge, sobretot per a determinats col·lectius i grups d'edat. ▪ Manca d'habitatge de lloguer. ▪ Parc d'habitatges envellit i poc accessible, sobretot a zones rurals, colònies industrials i algunes zones dels municipis més grans. ▪ Despoblament de zones rurals.

Promoció d'itineraris d'infància-adolescència-joventut	<p>Repensar les polítiques d'infància, adolescència i joventut des d'una mirada global que permeti reforçar l'acompanyament en cadascuna de les etapes i potenciar que les persones joves puguin desenvolupar el seu propi projecte de vida, individual i col·lectiu, a la comarca.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Prevenició i atenció de l'abandonament escolar. ▪ Orientació més personalitzada entorn l'oferta formativa reglada i no reglada existent. ▪ Reforç de la coordinació entre agents educatius, sobretot per a l'atenció a alumnat amb necessitats especials. ▪ Vinculació de l'oferta formativa a les potencialitats de la comarca. ▪ Ampliació de l'oferta de lleure i oci per a adolescents i joves.
Foment de la vida relacional i la cohesió social	<p>Promoció d'espais de relació i coneixença entre veïns i veïnes de la comarca que reforcin el sentiment de pertinença, juntament amb l'establiment de mecanismes que contribueixin a erradicar actituds poc inclusives.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Coneixement de realitats diverses per fer front a prejudicis i rumors. ▪ Visualització de grups i col·lectius més invisibilitzats. ▪ Donar suport a la creació de grups i entitats de persones menys visibilitzades.
Participació comunitària	<p>Reforçar la mirada comunitària de serveis, equipaments i entitats vinculant la població amb el seu entorn més proper, promovent la seva organització i establint mecanismes perquè aquesta formi part del disseny i avaluació de les polítiques públiques o actuacions que s'impulsen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Reforçar les dinàmiques de funcionament intern del teixit social i els grups comunitaris, perquè siguin més inclusives i democràtiques (maduresa comunitària). ▪ Suport a l'impuls i dinamització d'espais comunitaris.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fomentar el paper dels equipaments en la tasca de vincular i motivar la participació de la població no organitzada.
Elaboració del mapa de recursos, agents i espais	<p>Elaborar el mapa de recursos, agents i espais comunitaris i inclusius de la comarca.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Priorització de les problemàtiques a abordar des del pla d'acció. ▪ Identificació i elaboració d'un recull de recursos (accions, programes, projectes...) inclusius i comunitaris existents, acompanyat d'una valoració crítica d'aquests (és suficient, elements de millora en clau inclusiva i comunitària...). ▪ Creuament del mapa de recursos (i agents i espais) amb el mapa de vulnerabilitat i identificació de buits (problemàtiques no cobertes per cap acció). ▪ Reforç del paper que pot tenir el teixit social en el disseny de les estratègies d'inclusió i acció comunitària que es desprenguin del diagnòstic. ▪ Actualització permanent i difusió del mapa per tal que sigui conegut pels diferents agents i es pugui integrar en els procediments i processos d'intervenció de tots els serveis.